

**SIGURNOSNI ASPEKTI KRIJUMČARENJA MIGRANATA I
TRGOVINE LJUDIMA**

**SECURITY ASPECTS OF MIGRANT SMUGGLING AND
TRAFFICKING IN PERSONS**

Pregledni znanstveni članak

*Senadin Šabanija, MA**

Sažetak

Trgovina ljudima i krijumčarenje migranata danas u mnogim zemljama poprimaju oblike koji imaju ozbiljan potencijal uticaja na sigurnost. Sigurnosni aspekti ovih pojava su izraženi kako u zemljama porijekla, tranzita ili krajnjeg odredišta tako i u odnosu prema žrtvama ovih aktivnosti. Zajednički element trgovine ljudima i krijumčarenja migranata jeste enorman profit koji ostvaruju organizatori ovih aktivnosti ali pogrešno je poistovijetiti ova dva pojma. Razliku čini prinuda to jeste prisila radi eksploatacije koja se u trgovini ljudima javlja kao obavezna dok je u krijumčarenju migranata tek popratna pojava i može se javiti tokom cijelog procesa ne samo na početku. Sigurnosni aspekti trgovine ljudima i krijumčarenja migranata se mogu posmatrati kroz prizmu veza sa terorizmom, ali nema dovoljno dokaza koji bi ukazivali na direktne veze između ove dvije pojave. Sa druge strane, porast nasilnog ekstremizma, ultradesničarskog nacionalizma kao i etnonacionalnog separatizma je moguće dovesti u direktnu vezu sa porastom migracija u nekim zemljama. Otuda se javlja i sekuritizacija migracija kao najčešći odgovor zemalja na masovne migracije koja može dovesti do većih sigurnosnih izazova. Pregledom dostupnih istraživanja u oblasti migracija i sigurnosti na prostoru jugoistoka Evrope, Evropske Unije i Sjedinjenih Američkih Država može se zaključiti da trgovina ljudima i krijumčarenje migranata iako čine okosnicu organizovanog transnacionalnog kriminala ne mogu se smatrati generatorima negativnih uticaja na sigurnost u ovim državama.

** RSO Regional Security Officer- IOM International Organization for Migrations; MENA Middle East and North Africa Region / Regional Office Cairo, EGYPT, e-mail: ssabanija@iom.int, senadinsabanija@fkn.unsa.ba*

Ključne riječi: Sigurnost, migracije, krijumčarenje migranata, trgovina ljudima, sigurnosni izazovi.

Abstract

Trafficking in human beings and the smuggling of migrants today in many countries take forms that might have a serious potential for impacts on security. Security aspects of these phenomena are expressed both in countries of origin, transit, or final destination and concerning victims of these activities. A common element of human trafficking and migrant smuggling is the enormous profit made by the organizers of these activities, but it is wrong to equate these two concepts. The difference is coercion for exploitation, which is coercion that appears as obligatory in human trafficking, while in the smuggling of migrants it is only a side effect and can occur during the whole process, not only at the beginning. Security aspects of human trafficking and migrant smuggling can be also viewed through the prism of links to terrorism, but there is insufficient evidence to suggest direct links between the two phenomena. On the other hand, the uprise of violent extremism, ultra-right nationalism as well as ethnonational separatism can be directly linked to the increase of migrations in some countries. Hence, the securitization of migration emerges as the most common response of some countries to mass migrations, which can lead to greater security challenges. A review of available research on migration and security in Southeast Europe, the European Union, and the United States may lead to a conclusion that human trafficking and smuggling of migrants, although the backbone of organized transnational crime, cannot be considered generators of negative security impacts in these countries.

Key words: Security, migrations, migrant smuggling, trafficking in persons, security challenges.

1. UVOD

Sigurnosni aspekti trgovine ljudima u mnogim zemljama uglavnom su vezani za kriminalno ponašanje i kršenje zakona iz oblasti neovlaštenog prelaska granica i krijumčarenja. Trgovina ljudima a posebno krijumčarenje migranata u današnje vrijeme poprimilo je dimenzije globalnog fenomena, jer dotiče i obuhvata veliki broj zemalja na svim kontinentima, bilo da su one zemlje porijekla, tranzita ili krajnje destinacije. Pojam ilegalne trgovine i krijumčarenja uopće podrazumijeva oblik profesionalnog kriminala koji predstavlja ilegalno prenošenje robe preko državne granice, uz izbjegavanje carinskog nadzora. Zakonit prelazak državne granice se obavlja preko zvaničnih graničnih prijelaza dok su svi ostali pokušaji ili prijelazi državne granice van određenog graničnog prijelaza nezakoniti, izuzev u vanrednim slučajevima i po posebnim zahtjevima uz odobrenje policijskih organa. Pod krijumčarenjem migranata u najširem smislu podrazumijeva se obezbjeđivanje ilegalnog ulaska u stranu državu lica koje nije njen državljanin, a radi sticanja na neposredan ili posredan način, finansijske ili druge materijalne koristi za organizatore takvog prelaska. Element ilegalnosti to jeste protivzakonitosti prelaska državne granice je glavno obilježje krijumčarenja migranata koji inkriminiše takve radnje a finansijska dobit stečena takvim aktivnostima predstavlja najčešći motiv. Međutim često se zanemaruju ostali aspekti krijumčarenja migranata a posebno oni vezani za sigurnost.

Politička dimenzija krijumčarenja migranata i trgovine ljudima bez obzira na motiv u nekim zemljama je usko vezana i za sigurnosne aspekte. U ovom članku su prikazani mogući sigurnosni aspekti ilegalnih migracija koji predstavljaju potencijalne sigurnosne rizike u zemljama jugoistoka Evrope, Sjedinjenih Američkih Država i Europske Unije. Sigurnosni rizici su istraživani prvensteno kroz prizmu nacionalne sigurnosti ali i ostalih dimenzija sigurnosti bitnih kako za države i stanovništvo tako i za same učesnike procesa krijumčarenja migranata, migrante i žrtve trgovine ljudima. Sigurnosni aspekti krijumčarenja migranata imaju i međunarodnu dimenziju zbog prirode procesa i najčešćih ruta odvijanja pa zbog toga postoje i određene implikacije na međunarodnu sigurnost posebno u regionalnim okvirima.

2. ILEGALNE MIGRACIJE, TRGOVINA LJUDIMA I KRIJUMČARENJE MIGRANATA PREMA MEĐUNARODNIM IZVORIMA

2.1. Ilegalne migracije

Obzirom da se u praksi javljaju različiti termini kojima se nastoji opisati pojava ilegalnih migracija te se često razne kategorije “ljudi u pokretu” koji ne posjeduju validne dokumente svrstavaju u ilegalne migrante, u nastavku su definisani osnovni termini koji se koriste u međunarodnoj praksi. Izvor definicija korišten u nastavku je rječnik Međunarodne organizacije za migracije broj 34 u kojem su definisani najčešći pojmovi u polju migracija zasnovane na međunarodnom pravu (IOM, 2019).

Ilegalne migracije su kretanje koje se vrši van regularnih granica zemalja, tranzita i zemalja domaćina.

Ilegalni migranti su osobe koje ulaze u drugu zemlju, bez regularnih dokumenata namjenjenih legalnim migrantima. Takođe, to su osobe koje ulaze bez dozvole za ulazak u zemlju domaćina, ulaze sa falsifikovanom dokumentacijom, ili sa privremenom dokumentacijom, ali po isteku privremenog boravka oni ne napuštaju zemlju domaćina, kao i oni koji ulaze nelegalno sa tuđih susjednih granica. *Ilegalni migranti* (neregularni migranti) - ovaj termin označava migrante u neregularnoj situaciji i nedokumentovane migrante. *Ilegalni migrant* (irregular migrant) je takođe lice koje zbog ilegalnog ulaska ili isteka vize, nema legalni status za neku zemlju tranzita ili domaćina. Ilegalni migrant je osoba koja boravi u drugoj zemlji ilegalno bez dokumentacije i on ili ona je po zakonu neispravnog (ilealnog) statusa.

Neregularne migracije predstavljaju kretanje osoba koje se odvija izvan zakona ili međunarodnih sporazuma koji regulišu ulazak ili izlazak iz države porijekla, tranzita ili odredišta.

Nedokumentovani migrant - nedržavljanin koji uđe ili boravi u zemlji bez odgovarajuće dokumentacije. Migranti se mogu naći u ovoj situaciji na dva načina:

- kada imaju dokumente koji dokazuju identitet ali ne posjeduju dokumente kojim dokazuju pravo ulaska i boravka u zemlji, ili je takva dokumentacija falsifikovana ili nevažeća;

- ne posjeduju nikakav oblik dokumenata kojim bi dokazali svoj identitet niti imaju bilo kakav drugi dokaz prava na ulazak i boravak u zemlji.

U ovom kontekstu javlja se i kategorija ljudi u pokretu poznati pod nazivom “strani teroristički borci“ koju valja posebno ispitati zbog potencijalnih veza sa terorizmom u kontekstu ilegalnih migracija. Krijumčarenje migranata se često dovodi u vezu sa međunarodnim terorizmom prvenstveno zbog pogrešne percepcije cijelog procesa migracija. Izolovani slučajevi terorističkih napada u nekim zemljama Evropske Unije (EU) koji se dovode u vezu sa ilegalnim migrantima doveli su i do generalizacije mišljenja pa se tako stvorila negativna percepcija u javnosti prema svim migracijama. Migranti ne predstavljaju sigurnosnu prijetnju već su prvenstveno humanitarno pitanje i meta za sređivanje računa (Kržalić, Korajlić, 2019).

2.2. Trgovina ljudima (Trafficking in Persons*)

Termini koji se najčešće koriste kako bi se opisala krivična djela kojima krijumčari eksploatišu odrasle ljude, žene ili djecu u cilju zarade prisiljavajući ih na fizički rad ili komercijalni seks su trgovina ljudima, prisilna trgovina ljudima ili moderno ropstvo. Kara (2009) procjenjuje da seksualna trgovina čini 50% od ukupne ileglane dobiti modernog ropstva. Kada se osobe koje su mlađe od 18 godina koriste u svrhu komercijalnog seksa, to predstavlja krivično djelo bez obzira da li se koristi sila, prevara ili prinuda u većini zemalja svijeta i ovake aktivnosti su inkriminisane u domaćim zakonodavstvima. Trgovina ljudskim bićima nije samo pitanje od interesa za krivičnopravnu oblast kao takvu, već je to primarno pitanje ljudskih prava zato što se radi o djelu koje najozbiljnije ugrožava spektar zaštićenih ljudskih prava (Šikman, 2018)

Generalna skupština Ujedinjenih Nacija (UN) je rezolucijom 55/25 od 15. Novembra 2000-te godine usvojila Protokol o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, koji dopunjava Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, poznat kao Protokol iz Palerma. U ovom Protokolu trgovina

* *Oxford rječnik Engleskog jezika*

ljudima je definisana kao: ”regrutiranje, prijevoz, transfer, skrivanje ili prijem osoba putem prijetnje ili upotrebe sile ili drugih oblika prisile, otmice, prijevare, obmane, zloupotrebe ovlaštenja ili položaja ranjivosti ili davanja ili primanja uplata ili beneficija radi postizanja pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu iskorištavanja. Eksploatacija uključuje, u najmanju ruku, eksploataciju radi prostitucije drugih (osoba) ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, prisilnog rada ili usluga, ropstva ili prakse slične ropstvu ili uklanjanje organa” (OHCHR, 2000).

Svake godine hiljade muškaraca, žena i djece padnu u ruke trgovaca ljudima, u svojim zemljama i u inostranstvu. Žrtve se eksploatišu u restoranima, farmama, gradilištima, bordelima, fabrikama, tržnicama, rudnicima i u domovima ljudi svuda. Kao čuvar Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala i dopunskog Protokola o sprječavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, Agencija UN-a za borbu protiv droge i kriminala (UNODC) se bavi istraživanjem globalnog opsega o kriminalu trgovine ljudima. U ispunjavanju mandata povjerenog od strane Generalne skupštine UN-a, ova Agencija objavljuje dvogodišnje izvještaje o trgovini ljudima pod nazivom “*Globalni izvještaj o trgovini ljudima*” oslanjajući se prvenstveno na službene nacionalne podatke prikupljene od zemalja širom svijeta, predstavlja podatke i analize trgovine ljudima na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou.

Vijeće Europske Unije je usvojilo “*Okvirnu Odluku Vijeća broj 2002/629/JHA o suzbijanju trgovine ljudima*” 19 Jula, 2002-te godine kojom su definisana krivična djela u vezi sa trgovinom ljudima za svrhe radne eksploatacije ili seksualne eksploatacije na sličan način kako je to definisano Protokolom iz Palerma. Ovom Odlukom se nalaže svim članicama Europske Unije da osiguraju kažnjivost svih radnji koje su definisane odlukom a odnose se na regrutiranje, transport, transfer, skrivanje, naknadni prijem osobe, uključujući razmjenu ili prijenos kontrole nad tom osobom-osobama, gdje se: (a) koristi se prisila, sila ili prijetnja, uključujući otmicu, ili (b) koristi se obmanom ili prijevarom, ili (c) postoji zloupotreba ovlaštenja ili položaja ugroženosti, koji je takav da osoba nema stvarnu i prihvatljivu alternativu osim da se podvrgne zlostavljanju, ili (d) isplate ili beneficije se daju ili primaju radi postizanja pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom-osobama (CoE, 2002).

Trgovina ljudima (THB) je srž aktivnosti teškog i organiziranog kriminala u EU i vjerovatno će ostati sigurnosna prijetnja u EU i u bliskoj budućnosti. Karakteristika pristupa borbi protiv trgovine ljudima u zemljama EU jeste i sve veći fokus na online komponentu ovog oblika eksploatacije. To je još jedan trend koji postaje još izraženiji, u vrijeme pandemije korona virusa jer trgovci ljudima koriste internetske platforme i usluge za identifikaciju žrtava, seksualno iskorištavanje i reklamiranje usluga žrtava.

Sjedinjene Američke Države prepoznaju dva primarna oblika trgovine ljudima: prisilni rad i seksualnu trgovinu. Osnovno značenje ovih oblika trgovine ljudima i neke jedinstvene karakteristike svakog od njih su slične definicijama i karakteristikama trgovine ljudima iz UN - ovog Protokola. Američki Zakon o zaštiti žrtava trgovine iz 2000-te godine, poznat i pod nazivom TVPA (Trafficking Victims Protection Act) sa izmjenama i dopunama, pruža alate za borbu protiv trgovine ljudima, kako širom svijeta, tako i u zemlji. Zakon je omogućio osnivanje Vladinog Ureda za trgovinu ljudima i Predsjednikove međuagencijske radne grupe za praćenje i borbu protiv trgovine ljudima kako bi pomogli u koordinaciji napora u borbi protiv trgovine ljudima. Zakon TVPA Sjedinjenih Država i UN TIP protokol sadrže slične definicije trgovine ljudima. Elementi obje definicije mogu se opisati pomoću okvira od tri elementa fokusiranog na: a) radnje trgovaca ljudima, b) sredstva i c) svrhu.

S ciljem vođenja globalne borbe protiv trgovine ljudima State Department je osnovao i Ured za praćenje i borbu protiv trgovine ljudima. Ovaj Ured je zadužen za globalnu borbu protiv trgovine ljudima kroz krivični progon trgovaca ljudima, zaštitu žrtava i sprječavanje trgovine ljudima. Pored prikupljanja i objavljivanja redovnih statistika iz većine zemalja svijeta, ured također objavljuje i godišnji *“Izvještaj o trgovini ljudima”* koji pruža zvanične informacije prikupljene iz kredibilnih izvora koje prikazuju stanje u ovoj oblasti kako na globalnom nivou tako i pregledom stanja u pojedinim zemljama.

2.3. Krijumčarenje migranata

Krijumčarenje migranata u najkraćem predstavlja omogućavanje neregularnog ulaska u državu u kojoj migrant nije državljanin ili rezident radi financijske ili druge materijalne dobiti. Kriminalci koji stoje iza ovog

visoko profitabilnog posla iskorištavaju priliku stvorenu potrebom ili željom ljudi da pobjegnu ne samo od siromaštva i nedostatka mogućnosti zaposlenja, već i od prirodne katastrofe, sukoba ili progona. Krijumčarenje migranata je krivično djelo sa visokom dobiti i niskim rizikom od kazne za izvršioce. Krijumčari prodaju ilegalne usluge očajnim ljudima i često su dio dobro organizirane, multinacionalne mreže kriminalaca. Sanchez (2018) smatra da iako je istina da se migranti suočavaju sa viktimizacijom i nasiljem, kontekst njihovih putovanja, istraživanja i podaci o interakcijama između migranata i onih koji stoje iza njihovih putovanja su ograničeni. Ovo često dovodi do proliferacije dezinformisanih tvrdnji u vezi sa krijumčarenjem, organizacijom i akterima takvog posla (Sanchez, 2018). Krijumčari iskorištavaju ljude koji žele pobjeći od siromaštva, prirodnih katastrofa, sukoba ili progona ili nedostatka mogućnosti za zaposlenje i obrazovanje, ali nemaju mogućnosti za legalnu migraciju.

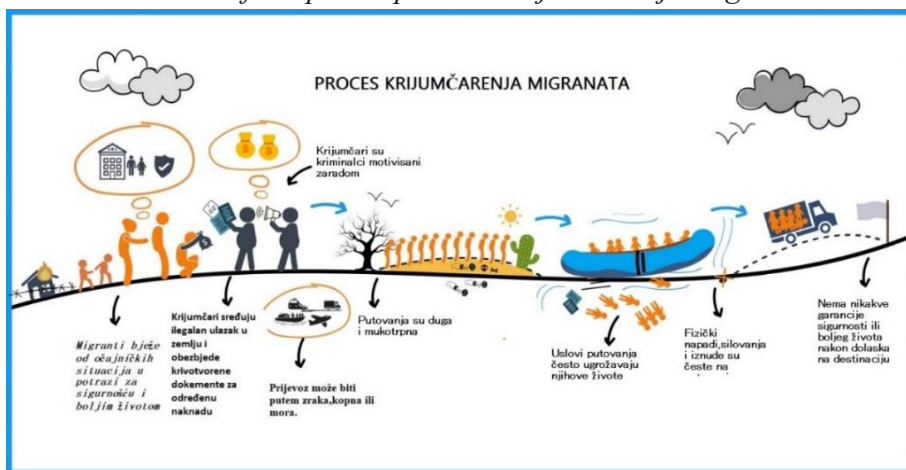
Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, koji nadopunjuje Konvenciju Ujedinjenih Nacija protiv Transnacionalnog organizovanog kriminala je usvojen u Novembru 2000-te godine kao sastavni dio Konvencije. Protokol o krijumčarenju migranata definira 'krijumčarenje migranata' kao 'nabavku, kako bi se pribavila, direktno ili indirektno, finansijska ili druga materijalna korist od nezakonitog ulaska osobe u državu članicu čiji nije državljanin ili stalni stanovnik (Gallagher, 2015). Protokol ima za cilj smanjenje krijumčarenja migranata, zaštitu prava krijumčarenih migranata i sprječavanje zloupotreba povezanih s ovim zločinom. Gallagher (2015) smatra da je kriminalizacija u srcu Protokola koja služi ne samo za odvracanje i kažnjavanje počinitelaca već služi kao osnova za brojne oblike prevencije, međunarodne saradnje, tehničke pomoći i drugih mjera.

Krijumčarenje migranata je složen oblik kriminala koji se stalno mijenja i poprima različite oblike u različitim dijelovima svijeta. Evropski centar za krijumčarenje migranata u okviru EUROPOLA-a identifikuje načine izvršenja krijumčarenja migranata u nekoliko oblika:

- a) Skrivanje u vozilima - najčešći oblik za Zapadni Balkan i susjedne zemlje,
- b) Krijumčarenje u malim brodicama preko Engleskog kanala - prema Ujedinjenom Kraljevstvu,

- c) Krijumčarenje u ribarskim brodovima - preko Zapadno - Afričke rute prema Kanarskim ostrvima,
- d) Digitalizacija krijumčarenja migranata i trgovine ljudima-komunikacija putem socijalnih mreža,
- e) Falsifikovanje dokumenata i viza - najčešće falsifikovani dokumenti Rumunije, Italije i Grčke.

Slika 1. Grafički prikaz procesa krijumčarenja migranata.

Izvor: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) 2021, Migrant smuggling process (Prilagodio autor).

Međunarodna Organizacija za Migracije (IOM) krijumčarenje migranata definiše kao kretanje ili omogućavanje kretanja osoba preko međunarodnih granica radi sticanja finansijske koristi. Podaci o krijumčarenju migranata omogućuju kreatorima politika da bolje razumiju fenomen, kao i da razviju politike koje promiču sigurnu i urednu migraciju (IOM, 2021). Službena statistika o krijumčarenju migranata je ograničena jer mnoge zemlje ne prikupljaju i ne objavljuju takve podatke. Može se ograničeno zaključiti da o krijumčarenju ne postoji dovoljno podataka o dolascima, poput onih diljem Mediterana, ili se ti podaci temelje samo na broju migranata uhvaćenih na granici (Laczko i McAuliffe, 2016). Koristan pokazatelj krijumčarenja migranata i zabrinutosti država zbog takve prakse je broj zemalja koje su ratificirale Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala i njen dopunski protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom. Iako je u praksi jako

teško utvrditi u kojoj su mjeri ove zemlje zaista izvršile svoje obaveze, ovi podaci kad su dostupni se smatraju službenim i potvrđenim.

Bitno je napomenuti da trgovina ljudima kao kriminalna aktivnost u vezi ilegalnih migracija postoji u zemljama izvorišta migracija, tranzitnim zemljama te u zemljama konačnog odredišta ilegalnih migranata. Ova činjenica znatno otežava efikasnu borbu protiv takvih djela jer fenomen prelazi nacionalne granice i zahtijeva međunarodnu saradnju širokog obima u cilju suzbijanja trgovine ljudima. Samim tim ilegalne migracije predstavljaju široko područje organizatorima trgovine ljudima u kojem nalaze “klijente”.

3. TRGOVINA LJUDIMA I KRIJUMČARENJA MIGRANATA KAO SIGURNOSNI IZAZOVI U SVIJETU

3.1. Nacionalna sigurnost i migracije

Državna sigurnost postoji otkako postoje i države dok je sam pojam nacionalne sigurnosti novijeg datuma. Pojam nacionalne sigurnosti se prvi put počeo koristiti u SAD- u i u upotrebi je od četrdesetih godina prošlog vijeka (Martić, 2016). Potrebno je naglasiti da je osnovni uslov i cilj svake državne politike opstanak države i društva, a uslov opstanaka države i društva je njihova sigurnost. Abazović (2002) smatra da je bezbjednost odnosno sigurnost jedne zemlje njena prvenstveno sistemska djelatnost. Suštinski to je stanje u kojem je obezbjeđen uravnotežen fizički, duhovni, društveni i materijalni opstanak pojedinca i društvene zajednice u odnosu na druge pojedince i na druge društvene zajednice (Abazović, 2002). Smatra se da nacija može imati sigurnost kada ne mora žrtvovati svoje legitimne interese kako bi izbjegla rat i kada je sposobna očuvati ih ratom ako bude izazvana. Nacionalna, odnosno državna sigurnost treba osigurati stanje u kojem se može osigurati sloboda države i društva, teritorijalni integritet i suverenitet države u okvirima međunarodno prihvaćenih aranžmana, politička i socijalna stabilnost društva i države, stabilan javni poredak i lična sigurnost građana kao i zdravi i stabilni ekološki uslovi. Buzan (2009) navodi da mnogi posmatrači smatraju da termin “nacionalna sigurnost” treba biti zamijenjen više prihvatljivim terminom “državna sigurnost” iako je koncept nacionalne sigurnosti proizašao iz “hladnog rata” mnogo tačniji jer predstavlja

“fuziju” sigurnosti države i sigurnosti nacije: nacija podržava moćnu državu koja zauzvrat štiti društvene vrijednosti i interese nacije (Buzan, Hansen, 2009).

Termin međunarodne sigurnosti nije univerzalno određen iako je zajedničko svim definicijama je da je u njihovom središtu sigurnost međunarodnog poretka. Sigurnost je sve manje nacionalni, regionalni ili parcijalan uspjeh unutar ravnoteže snaga između blokova, ili pak unutar jedne regije, sve se više ostvaruje jačanjem i razvojem međunarodne sigurnosti (Nobilo, 75: 1988). Rascjepkanost sigurnosnih organizacija i otežana saradnja događaju se iz razloga što bi države trebale prenijeti dio suvereniteta na zajednička tijela, čega se teško odriču. Sigurnosne prijetnje i izazovi također se transformiraju i mijenjaju pa vojna komponenta prestaje biti primarni oblik ugrožavanja sigurnosti i društva. Javljanje se nove, kompleksnije i asimetrične prijetnje, poput ilegalnih migracija, terorizma, organiziranog kriminala, droga, krijumčarenja oružjem, trgovine ljudima i slično (Vurnek, Bengez, Perkov, 2018).

Trgovina ljudima predstavlja jedan od najprofitabilnijih oblika organiziranog kriminala i smatra se da se po važnosti, zbog niskog rizika i visokog profita, nalazi odmah iza trgovine drogom i oružjem. Upravo zbog profita koji generiše ovaj vid organiziranog kriminala može znatno uticati na nacionalnu sigurnost države jer postoji opasnost od jačanja korupcije, krijumčarenja terorista i lica koja potražuju vlade drugih zemalja kao i političke destabilizacije zemlje ili specifične regije. Organizovane kriminalne grupe posjeduju značajne resurse i sposobne su organizovati i izvršiti direktne napade na najviše državne zvaničnike kao što se desilo u Srbiji 2003-ge godine kad je ubijen Premijer Đinđić (Vasić, 2005).

3.2. Trgovina ljudima i krijumčarenje migranata na jugoistoku Evrope

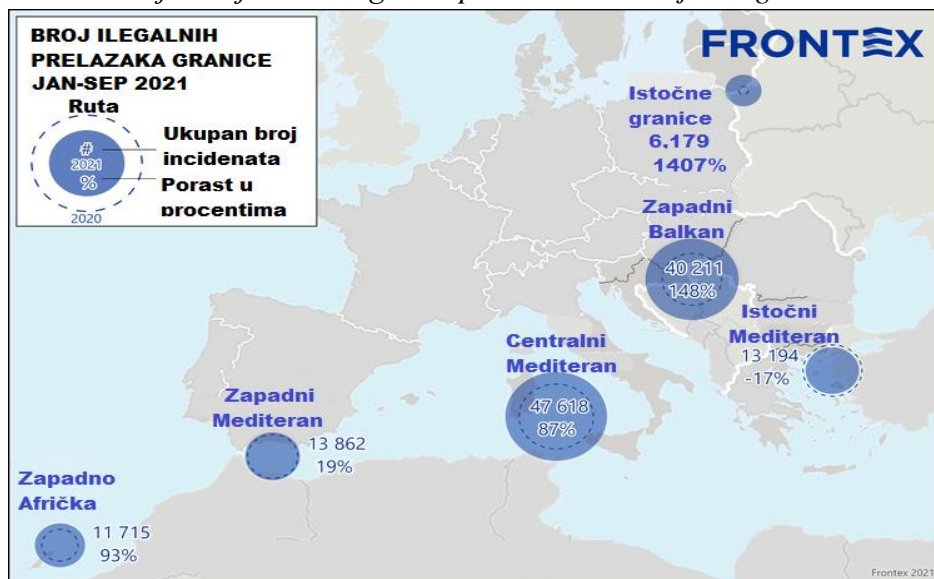
Jugoistok Evrope je područje izloženo trgovini ljudima i krijumčarenju migranata u posljednjih deset godina prvenstveno zbog geografskog položaja pojedinih zemalja koje su članice EU i blizine konfliktnih područja. Postoje tri definisane rute na jugoistoku Evrope najčešće korištene za trgovinu ljudima i krijumčarenje migranata:

- a) Ruta Istočnih granica Estonija, Mađarska, Latvija, Litvanija, Poljska, Rumunija.
- b) Ruta Zapadni Balkan (Balkanska Ruta) - Albanija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija, Kosovo, Bosna i Hercegovina.
- c) Ruta Istočni Mediteran - Grčka, Bugarska, Kipar i Turska.

Države Zapadnog Balkana su važno tranzitno čvorište za krijumčarenje ljudi i Međunarodna organizacija za migracije (IOM) procjenjuje da se približno 200.000 žena trguje u regiji i kroz nju svake godine (IOM, 2019). Prije ratova devedesetih godina, Balkan je služio kao tranzitno područje za trgovinu ljudima u Zapadnu Evropu. Tokom 1990 -ih, države Zapadnog Balkana bile su zemlje porijekla ilegalnih imigranata, što je izuzetno otežavalo zaštitu proširenih kopnenih i morskih granica Evropske unije. Mapa puta EU prema liberalizaciji viznog režima za region Zapadnog Balkana pokazala se pozitivnim korakom ka minimiziranju ilegalnih imigracija, ali iako je kontrola granice i dalje slaba u jugoistočnoj Evropi i Turskoj, regija će najvjerovatnije nastaviti funkcionirati kao tranzitno čvorište za migracijske rute. U posljednjih nekoliko godina krijumčarenje migranata postalo je jedna od najunosnijih vrsta organiziranog kriminala na Balkanu. U 2015. godini 764.000 ljudi je ilegalno prešlo granicu zapadni Balkan - 16 puta više nego prethodne godine (FRONTEX, 2016).

Početkom Septembra ove godine Poljska je uvela vanredno stanje na granici sa Bjelorusijom zbog migrantske krize koja je eskalirala i prijeti da destabilizira cijelu regiju. Vanredno stanje na granici s Bjelorusijom uvedeno je prije svega zbog većeg priliva migranata iz arapskih zemalja, koji preko Bjelorusije nastoje doći do država Evropske unije. U posljednjih nekoliko dana prije proglašenja vanrednog stanja na granici Bjelorusije i Poljske zabilježen je veći priliv migranata iz Afganistana. Do sada se na granicama ovih zemalja nalazi nekoliko hiljada migranata čija je budućnost usljed političke krize neizvjesna, a situacija se svakako može dodatno zakomplikovati ukoliko se uzme u obzir činjenica da Evropa ulazi u jesen i zimu - period godine kada je evropski mehanizam upravljanja migracijama na posebnom ispitu.

Slika 2. Broj zabilježenih ilegalnih prelazaka na vanjskim granicama EU

Izvor: FRONTEX 2021* (Prilagodio autor).

Nameće se zaključak da je prisustvo ilegalnih migranata stvarni uzrok povišenih tenzija između Bjelorusije i tri članice EU. Dubljom analizom može se zaključiti da je prisustvo migranata samo jedan elemenat koji je doveo do takvih tenzija jer političke akcije zemalja su stvarni razlog povišenih tenzija. Politizacija migracija i zloupotreba prisustva ilegalnih migranata u cilju ostvarivanja političkih ciljeva dovodi do destabilizacije i može uticati na nacionalnu sigurnost u tim državama. Korištenje ilegalnih migranata kao političkog sredstva ne bi bilo moguće da ilegalni migranti nisu prisutni na ovom području ili da su vlade pravilno upravljale migracijama i smanjile broj ilegalnih migranata na tom području.

3.3. Odnosi migracija i sigurnosti u Evropskoj Uniji i Sjedinjenim Američkim Državama

Većina iregularnih migranata prvobitno legalno ulaze u EU po vizama za kratki boravak, ali ostaju u EU iz ekonomskih razloga nakon što im viza istekne. Olakšavanje “sekundarnih pokreta” iregularnim migrantima koji su

* Pogledati više na: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/migratory-situation-at-eu-s-borders-in-august-detections-on-the-rise-INIG3B>

već prisutni u EU i legalizacija boravišnog statusa su ključne prijete za EU. Zloupotreba procedura azila i rupe u zakonodavstvu za ulazak i legalizaciju boravka u EU su instrumenti koje kriminalne mreže najčešće koriste u krijumčarenju migranata. Prema podacima EUROPOL-a u migrantskoj krizi 2015. godine u Europsku uniju je ušlo čak 90% migranata pomoću kriminalnih organizacija, koje su takvim nelegalnim radnjama zaradile između 3 i 6 milijardi EUR-a.

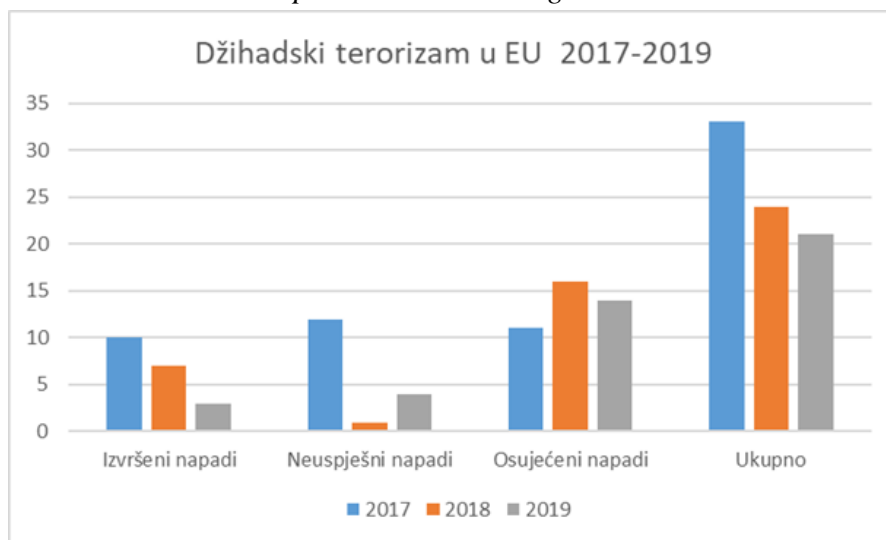
Strah i percepcija o migrantima kao teroristima posebno je izražen nakon napada 11. Septembra u SAD-u. Od tada se na sve migrante gleda kao na teroriste, pogotovo ako dolaze iz država zahvaćenih ratom. Razlog tome je što većina migranata dolazi iz pretežno islamskih zemalja, a broj terorističkih napada inspiriranih Džihadom raste, isto kao i broj poginulih u tim napadima. Europol definira džihadizam kao: nasilnu ideologiju koja iskorištava tradicionalne islamske koncepte. Džihadisti legitimiraju upotrebu nasilja pozivanjem na klasičnu islamsku doktrinu o džihadu, izraz koji doslovno znači 'težnja' ili 'napor', ali se u islamskom pravu tretira kao vjerski sankcionirani rat. Džihadizam je podskup salafizma, preporodnog sunitskog pokreta (EUROPOL, 2021).

Zabilježen je manji broj terorističkih napada u posljednjih dvadeset godina na prostoru EU iako se posljednje tri godine bilježi porast broja terorističkih napada inspiriranih džihadom. Mreža Al-Qaeda i takozvana Islamska država (IS) glavni su predstavnici džihadističkih grupa. Prema Europolu, džihadističke napade 2018. izvršili su prvenstveno teroristi koji su odrasli i radikalizirani u svojoj zemlji, a ne takozvani strani borci (pojedinci koji su otputovali u inostranstvo kako bi se pridružili terorističkoj grupi). U 2019. godini gotovo 60% napadača džihadlija imalo je državljanstvo zemlje u kojoj se dogodio napad ili zavjera (EU TESAT, 2020).

U Europi je u 2019. godini bilo 119 pokušaja terorističkih napada, računajući one koji su uspješno izvedeni i one koji nisu uspjeli ili su bili spriječeni. Od toga se 21 incident pripisuje džihadističkom terorizmu. Iako predstavljaju samo šestinu svih napada u EU-u, džihadistički teroristi odgovorni su za svih 10 smrtnih slučajeva i 26 od 27 povrijeđenih u ovoj godini. Deset ljudi izgubilo je živote u tri izvršena napada džihadista u EU prošle godine u Utrechtu, Parizu i Londonu, u poređenju sa 13 smrtnih slučajeva u sedam napada u 2018 (EUROPOL, 2021). U 2019. godini četiri džihadistička napada nisu uspjela, dok je 14 incidenata spriječeno, u

poređenju s jednim neuspjelim napadom i 16 spriječenih napada u 2018 godini. U obje godine, broj zavjera koje su vlasti spriječile dvostruko je veći od broja izvršenih ili neuspjelih napada. Napadi inspirirani džihadistima uglavnom ciljaju javna mjesta i policijske ili vojne službenike (TESAT, 2021).

Grafikon 1. Broj terorističkih napada kategorisanih kao džihadski terorizam u periodu 2017-2019 godina

Izvor: European union terrorism situation and trend report 2020.

Ilegalne migracije u SAD-u kao kontroverzna tema u američkom društvu, preoblikovana je kao ozbiljna prijetnja nacionalnoj sigurnosti nakon terorističkih napada 11. septembra 2001. godine. Ipak, može se zaključiti da je bilo relativno malo empirijskih procjena odnosa između ilegalnih migracija i terorističkih aktivnosti u SAD-u. Jedno istraživanje je provedeno 2021 godine kombinacijom novorazvijene procjene neovlaštenog stanovništva, nove upotrebe kaznenih i tužilačkih podataka za mjerenje aktivnosti povezanih s terorizmom i više izvora podataka o kriminološkom, društveno-ekonomskom i demografskom kontekstu iz svih 50 Američkih država u periodu od 1990 do 2014 godine. Rezultati negativnih binomskih modela sa fiksnim efektima u ovom istraživanju ukazuju na to da povećana ilegalna migracija u ovom razdoblju nije povezana s terorističkim napadima, radikalizacijom ili procesuiranjem terorizma (Light, Thomas, 2021). U analizi pod nazivom “*Terorizam i Imigracije: procjena rizika*” koju je

napisao Alex Nowrasteh objavljenoj u izdanju CATO Instituta 2016-te godine detaljno je analiziran broj terorističkih napada u SAD-u koje su počinili stranci raznih kategorija kako bi se procijenio rizik od terorizma na osnovu raznih kategorija izdatih viza strancima. Rezultati analize su utvrdili da rizik od stranaca koji su ušli u SAD sa različitim vizama znatno varira. Tako je analiza pokazala da su šanse da američki državljanin bude ubijen u terorističkom napadu izvedenom od strane izbjeglice 1 na prema 3,64 milijarde godišnje, dok je vjerovatnoća da će američki državljanin biti ubijen u napadu izvedenom od strane ilegalnog migranta astronomska i iznosi 1 na prema 10,9 milijardi (Nowrasteh, 2016). Realan rizik od terorista rođenih u inostranstvu nije toliko visok da bi opravdao tako ekstremne mjere poput moratorija na cjelokupne imigracije ili turizam u SAD-u. Percepcija o povezanosti migranata i terorizma je sve veća, iako je jedno naučno utemeljeno istraživanje o povezanosti terorizma i migracija, koje je obuhvatilo promatranje u 145 zemalja od 1970. do 2000. godine, pokazalo da migracije pod određenim uslovima mogu bitno utjecati na percepciju povezanosti migracija i terorizma, no da u apsolutnim brojkama migracije nisu izvor terorizma i da u stvari mogu umanjiti prijetnju od terorizma, a ne povećati je (Bove, Böhmelt, 2016:577).

Američki Kongres je 2019 te godine izmijenio TVPA priznajući da vlade mogu djelovati i kao trgovci ljudima, pozivajući se posebno na “vladinu politiku ili obrazac” trgovine ljudima, trgovine programima koje finansira vlada, prisilnog rada u medicinskim službama povezanim s vladom ili u drugim sektorima, seksualno ropstvo u vladinim logorima ili zapošljavanje ili regrutiranje djece vojnika. Druga manifestacija trgovine ljudima događa se kada vladina oružana grupa (uključujući policiju ili druge snage sigurnosti), paravojna organizacija, pobunjenička grupa ili druga nedržavna oružana grupa nezakonito regrutira ili koristi djecu-silom, prijevarom ili prisilom-kao borce ili u ulogama podrške.

4. ZAKLJUČAK

Veze između migracija i sigurnosti su višestruke i kompleksne jer se fenomen masovnih migracija u posljednjih deset godina sve više posmatra kao sigurnosna prijetnja a ne kao humanitarno pitanje ili pitanje zaštite osnovnih ljudskih prava. Sigurnosni izazovi koji nastaju usljed ilegalnih

migracija imaju uticaje na sve zemlje počev od zemalja porijekla, tranzitnih zemlja i zemlja konačnog odredišta. Nije moguće uniformno pristupiti uticajima koji nastaju usljed ilegalnih migracija jer manifestacije tih uticaja uveliko zavise od izgrađenog sistema sigurnosti u državama u kojima se migracije odvijaju. Nisu isti uticaji masovnog priliva ilegalnih migranata na stanje sigurnosti u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj ili Italiji kao što ne mogu biti sigurnosne prijetnje istog nivoa u Turskoj i Francuskoj ili SAD-u. Na osnovu svih prikupljenih dokaza može se zaključiti da se sigurnosni aspekti trgovine ljudima i krijumčarenja migranata moraju uzeti u obzir prilikom izrade sigurnosnih politika. Sigurnosno najinteresantnije su ilegalne migracije a posebno zbog percepcije veza sa terorizmom i organizovanim kriminalom kao i krijumčarenja migranata koji nastaje kao posljedica ponude i potražnje i svrstava se prvenstveno u visoko profitabilnu kriminalnu aktivnost zbog niskog rizika za počinioca. Posebno je strah i percepcija o migrantima kao teroristima izražen nakon napada 11. septembra 2001 godine i dodatno podgrijan poslije napada u Parizu 2016-te godine. Razlog tome je što većina migranata dolazi iz islamskih zemalja, a broj terorističkih napada inspiriranih Džihadom raste, isto kao i broj poginulih u tim napadima. Iako je na teritoriju EU vidljiv manji broj terorističkih napada u posljednjih dvadeset godina, u posljednje tri godine se bilježi porast broja terorističkih napada inspiriranih džihadom. Analizom sadržaja kroz sigurnosne izazove, rizike i prijetnje može se zaključiti da migracije donekle utječu na sigurnost uključenih zemalja i međunarodnu sigurnost. Što se tiče percepcije povezanosti migracija s terorizmom, migracije se ne mogu dovoditi u direktnu vezu s terorizmom. Trgovina ljudima kao i krijumčarenje migranata u pojedinim izoliranim slučajevima mogu doprinijeti lakšem transportu pojedinaca povezanih sa terorističkim napadima na prostoru EU što može uticati na nacionalnu sigurnost država ukoliko se takvi napadi izvrše. Porast nasilnog ekstremizma, ultradesničarskog nacionalizma kao i etno-nacionalnog separatizma se može dovesti u direktnu vezu sa porastom migracija u određenim državama.. Međutim, trgovina ljudima i krijumčarenje migranata iako čine okosnicu organizovanog transnacionalnog kriminala se ne mogu smatrati generatorima negativnih uticaja na sigurnost u državama u kojima se odvijaju bilo da se radi o zemljama porijekla, tranzita ili krajnjeg odredišta.

LITERATURA

1. Ahić, J., Hadžikadunić A., Kovačević, G., Korajlić, N., (2016). Krizni menadžment u Bosni i Hercegovini – upravljanje u defragmentiranom sistemu, Zbornik radova 9. međunarodne znanstveno-stručne konferencije „Dani kriznog upravljanja“, Veleučilište Velika Gorica
2. Ashley, J., (2011). The Arab spring requires a defiantly European reply. The Guardian, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/mar/06/arab-spring-european-reply-labour>
3. Athanassaopolou, E., (2013). Organized Crime in Southeast Europe. Routledge. pp. 6– ISBN 978-1-317-99945-4.
4. Bojanić, N., Korajlić N., Kavazović M., (2015). Kriminalistička tehnika, Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak
5. Bove, V., BÖHMELT, T. (2016). “Does immigration induce terrorism?” The Journal of Politics, 78(2), 572-588
6. Božinović, D., (2016). Globalna sigurnost. Zagreb: Narodne novine
7. Buzan, B., Hansen, L. (2009). The Evolution of International Security Studies. Cambridge University Press.
8. Buzan, B., Kelstrup, M., Lemaitre, P., Tromer, E., Wreaver, O., (1990). The European Security Order Recast: Scenarios for the Post-Cold War Era. London: Pinter.
9. Buzan, B., (1991). People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-ColdWar Era. London: Harvester Wheatsheaf.
10. Buzan, B., Weaver, O., Wilde, J., (1998). Security: A New Framework for Analysis. Boulder, Colo: Lynne Rienner.
11. Council of Europe, (2005). Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima.
12. Europol, (2020). ‘The challenges of countering human trafficking in the digital era’ , [News article, 18 October 2020] accessible at <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/challenges-of-countering-human-trafficking-in-digitalera>

13. Gallagher, Anne T., Migrant Smuggling (2015). Routledge Handbook on Transnational Criminal Law (2015), eds N Boister and R Currie, 2015, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3013987>
14. Hansen, L., (2011). "Reconstructing desecuritisation: the normative-political in the Copenhagen School and directions for how to apply it." British International Studies Association.
15. Hollifield, J. F., (1992). Immigrants, Markets and States .Cambridge: Harvard University Press.
16. Huysmans, J. and Squire, V., (2009). Migration and Security. In: Dunn Cavelt, Myriam and Mauer, Victor eds. Handbook of Security Studies. London, UK: Routledge.
17. IOM (2019). Glossary on Migration. International Organization for Migration, 17 route des Morillons, Geneva, Switzerland.
18. IOM (2021). World migration report. International Organization for Migration, 17 route des Morillons, Geneva, Switzerland.
19. Kara, S., (2009). Sex trafficking:inside the bussines of modern slavery. New York. Columbia University Press.
20. Korajlić, N., Šuperina, M., Selimić, M., (2020). Uvod u kriminalistiku na znanstvenim temeljima suprostavljanja kriminalitetu, Visoka škola CEPS - Centar za poslovne studije, Kiseljak.
21. Korajlić, N., Kržalić, A., (2019). Influence of migrations onto security of BH citizens. Faculty for Criminalistics, Criminology and Security Studies Sarajevo
22. Kovačević, G., Alispahić, B., Korajlić, N., (2015). Nastanak I razvoj krize u 21. stoljeću, Zbornik radova 8. međunarodne znanstvenostručne konferencije „Dani kriznog upravljanja“, Veleučilište Velika Gorica
23. Laczko, F., McAuliffe, M. (2016). "Migrant Smuggling Data and Research: A global review of the emerging evidence base"
24. Lake, D. A. and Morgan, P., (1997). Regional Orders. Building Security in a New World .Pennsylvania State University Press. ISBN: 978-0-271-01704-4
25. Light, M. T., Thomas, J. T. (2021). Undocumented immigration and terrorism: Is there a connection?. Social science research, 94, 102512. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2020.102512>

26. Martić, M. (2016). Međunarodna i nacionalna sigurnost (Specijalistički diplomski stručni). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:199:474733>
27. Merkle, O. 2018. Corruption and Migration: what is the connection?.NVVN www.nvvn.nl
28. Merkle, O., Reinold, J., & Siegel, M. (2017). A Study on the Link between Corruption and the Causes of migration and Forced Displacement. Maastricht: GIZ Anti-Corruption and Integrity Programme.
<https://i.unu.edu/media/migration.unu.edu/publication/4597/A-Study-on-the-Link-between-Corruption-and-the-Causes-of-Migration-and-Forced-Displacement.pdf>
29. Nobilo, M., (1988). Pojam sigurnosti u terminologiji međunarodnih odnosa. Institut za zemlje u razvoju. Zagreb.
30. Nowrasteh, A., (2016). Terrorism and Immigration A Risk Analysis. Cato Institute's Center for Global Liberty and Prosperity.
31. Tatalović, S., Bilandžić M. (2005), Osnove nacionalne sigurnosti. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova.
32. Romaniuk, S. N., (2018). "Copenhagen School". In The SAGE Encyclopedia of Surveillance, Security, and Privacy,. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
33. Sanchez, G., (2018). Five Misconceptions About Migrant Smuggling. Migration policz center, European University Institute.
34. Šikman, M. (2021). Migracije i bezbednost. Banjaluka
35. US state Department (2021). Trafficking in Persons Report. Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons.
<https://www.state.gov/state-sponsors-of-terrorism/>
36. United Nations Secretary-General. General Assembly, 70th Session, Agenda items 16 and 117, "Plan of Action to Prevent Violent Extremism", New York, United Nations, 24 December 2015, p. 1, (A/70/674), <https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/en/plan-action-prevent-violent-extremism>
37. UNODC (2003). United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols, U.N. Doc. A/55/383, <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html#GA>

38. Waever, O., (1996). “European Security Identities”. *Journal of common Market Studies* Vol 34. No 1 (March, 1996),106.
39. Woodward S. L. (2004). Enhancing cooperation against transborder crime in Southeast Europe: Is there an emerging Epistemic Community?, *Southeast European and Black Sea Studies*, 4:2, 223-240, DOI: 10.1080/1468385042000247538